

ANMELDELSER

Kirsten Hastrup (red.): *Viden om verden. En grundbog i antropologisk analyse*. København: Hans Reitzels Forlag 2004. ISBN 87-412-2309-8. 439 sider. Pris: 398 kr.

Viden om verden. En grundbog i antropologisk analyse korrelerer i det mindste i én henseende med bogens selvidentifikation som grundbog, nemlig i fysisk betydning. Ved nærmere granskning skulle denne platoniske karakteristik i og for sig vise sig at være apokryfisk, men slige indvendinger overlader vi ubekymret til skolastikerne og glæder os i stedet allerførst over bogen i al dens materialitet. Og der er virkelig meget at glæde sig over. Det er en relativt stor og tung bog i formatmæssig henseende, men det er det lette og elegante layout, som tildrager sig opmærksomheden og efterlader det blivende indtryk. Det er selvfølgelig indbydende med æstetisk sensibilitet, men det drejer sig, vil jeg forfægte, om mere end blot velbehag – det indgiver læselyst, men derudover skal man nok heller ikke helt negligere den aura af status, som en eksklusiv form i sig selv kan føre med sig.

Nu kan man jo spørge sig selv om, hvilken relevans og betydning læselyst og status skal tilskrives i forhold til formen? Svaret på det spørgsmål afhænger nok lidt af, hvem bogen egentlig henvender sig til: Er det til fagfolk, er det nok ikke helt lige så betydningsfuldt, som hvis den tiltænkte læserskare befinder sig uden for antropologien, men uanset om det drejer sig om udøvere af andre akademiske discipliner eller den brede almenhed, kan vi med fordel måske have McLuhans „the media is the message“ in mente. Jeg skal vende tilbage til spørgsmålet om tiltænkt læserskare. Lad os først se lidt nærmere på selve indholdet.

Bogen består rent kvantitativt af 20 kapitler fordelt på 25 forfattere og mere end 400 sider tekst. *Viden om verden* er altså helt klart en omfangsrig bog, og indholdsmæssigt kompletterer den, som bogens redaktør, Kirsten Hastrup, indledningsvis gør opmærksom på, på mange måder *Ind i verden. En grundbog i antropologisk metode* (Hans Reitzels Forlag 2003). Men i *Viden om verden* „... er tyngdepunktet forskudt fra metoden til resultaterne og dermed fra det personlige engagement i felten [...] til det almene udbytte“ (s. 10). Bogens fokus er altså „på selve vidensbegrebet og påviser, hvordan den viden, der frembringes om verden, ikke alene er af denne verden, men også virksom i den“ (s. 9). Der er flere interessante aspekter af denne indholdsdeklaration. Hvad umiddelbart virker mest tiltalende, er det høje ambitionsniveau, som kommer til udtryk og blandt andet gør sig gældende i bogens undertitel, for „grundbog“ skal i dette tilfælde nærmere forstås som synonymt med „fundamental“ snarere end med „introduktion“.

Det siger næsten sig selv, at med 20 kapitler, som spænder fra „Perception“ til „Investering“, fra „Slægtskab“ til „Løsningsmodeller“ og 16 kapitel derimellem, som

både indeholder klassiske og nye antropologiske interesseområder, har alle potentielle læsere noget at lære. Og det gælder både for antropologer og for ikke-antropologer. Men hvad er det så, man lærer? Jo, man lærer for det første noget grundlæggende om antropologisk teoridannelse inden for det område, som angives af den givne artikelrubrik. Derudover lærer man også noget om det empiriske fænomen, som angives i under-rubrikken, samt i de fleste tilfælde også noget om et etnografisk område. Intellektuelle „Kinderæg“ – i positiv betydning – skulle man kunne sammenfatte det med. I det hele taget virker modellen med en beskrivende underrubrik til et enkeltstående hovedbegreb/ord/fænomen at have skabt (eller måske rettere sagt konstrueret?) et samspil mellem form og indhold, som i det store hele er af det gode. Denne antologi kan nemlig – på trods af sin spændvidde – ikke klandres for at være „rapsodisk“ i samme udstrækning, som det ofte gør sig gældende for just antologier. Nu er det dog ikke kun af det gode. Navnlig i teoretisk henseende synes der nemlig at herske et konformt behov for ideligt at understrege den sociale, den kulturelle eller den historiske dimension af viden. Denne konformitet er, når man reflekterer lidt over det, egentlig et besværende ekko af antropologiens polyfone lydbillede af sig selv, men derudover, og det er vigtigere, så virker det faktisk mere, som om at man i just denne henseende kollektivt drager ud for at kæmpe et slag i en krig, som principielt allerede er vundet. Der er faktisk ikke mange, som fornægter den sociale, den kulturelle eller den historiske dimension af viden – i det mindste ikke i teoretisk henseende. I det hele taget anslås der bogen igennem en social-konstruktivistisk grundakkord, som havde haft godt af nogle afvigende toneklange.

Det er ikke alle bogens 20 kapitler, som følger ovennævnte model. To kapitler adskiller sig fra de øvrige, og det er redaktørens indledende og afsluttende rammekapitel. I det indledende kapitel beskriver Hastrup først antropologiens idéhistorie med en bred pensel, og med afsæt heri går hun over til at spekulere over, hvor antropologien er på vej hen i teoretisk henseende. Det billede, som tegnes af antropologien, er komponeret af en del modernisme – som består af en biologisk og en sproglig vending, samt en del postmodernisme, som består af en litterær vending. Et klart, tydeligt og ikke mindst et vellignende portræt. Men hvor står antropologien nu, og hvor er den på vej hen? Hastrup udstikker konturerne ved at foreslå, at vi just nu gennemgår en *topografisk* vending. Nu, efter postmodernismen, har materialitet og historicitet fået en fornyet interesse, mener hun, og hvor det videnskabsteoretiske nøglebegreb under postmodernismen var „fænomnologi“, er der, ifølge Hastrup, tegn på, at det kommer til at blive afløst af (filosofisk) „pragmatisme“. Det virker, som om Hastrup heri har et kvalificeret bud på fremtiden.

I det afsluttende kapitel „Refleksion. Vidensbegreber og videnskab“ understreger Hastrup indledningsvis, at „det er i kraft af analysen, at det empiriske materiale omsættes til videnskabelig viden“ (s. 409). Hun skelner mellem objektviden og relationsviden og mener, at antropologisk viden er en speciel form for viden og videnskab „... der skaber sin viden i relation til andre mennesker ...“ (ibid.). Som sagt tidligere er der ikke overdrevet mange seriøse afvigelser fra dette teoretiske standpunkt – og det forbliver trampen på stedet, som måske vinder gehør hos den, som allerede ved, at sådan *er* det, men andre lader sig nok ikke overbevise, uanset hvor tit og hvor tydeligt det bebudes. Det betyder ikke, at viden og vidensbegrebet ikke relativiseres på fortjenstfuld måde i bogen i sin helhed, for det gør det. Problemet er derimod, at Hastrup (et al.) ikke kan slippe fascinationen af forandring og altings sociale dimension. Viden, den være sig antropologisk eller af en anden videnskabelig karakter, er social og foranderlig, men denne ret-

ningsangivelse peger mere bagud mod postmodernismen end fremad (mod kun guderne ved hvad, fristes man næsten til at tillægge).

Viden om verden er som sagt en grundbog, som har ambition om at være en sådan i en ganske bestemt betydning, og den honorerer i det væsentlige denne ambition for såvel antropologer som for ikke-antropologer; den indeholder mange fine eksempler på forklaringskraften i et antropologisk perspektiv på og analyse af verden. At bogen desuden er æstetisk tiltalende, er også påskønnelsesværdigt.

Forfatterne til *Viden om verden* ved åbenbart en hel del, men hvad kan læseren påregne selv at vide efter 400 sider? En hel del mere end før læsning af bogen er det korte svar på det spørgsmål.

Ralph Heiefort
Ph.d.-studerende
CEFOS – Centrum för Forskning om Offentlig Sektor
Göteborgs Universitet

Lise Paulsen Galal & Inge Liengård (red.): *At være muslim i Danmark*. Frederiksberg: ANIS 2003. 287 sider. ISBN 87-7457-293-8. Pris: 279 kr.

Lise Paulsen Galal og Inge Liengård har redigeret en antologi om at være muslim i Danmark som et bidrag til de mange (debat)bøger om islam og integration af muslimer i det danske samfund. Bogen hedder netop *At være muslim i Danmark* og ikke „Islam i Danmark“ eller „Muslimer i Danmark“ og lægger dermed i sin titel op til et andet perspektiv end den gængse litteratur på området, hvor muslimer fremstilles som *de andre* og forskellige fra *os*, og hvor fokus er på den muslimske anderledeshed.

Bogen forsøger at fremstille, hvordan islam forkyndes og praktiseres i Danmark gennem eksempelvis børneopdragelse, ungdomsforeninger, satellittv, internetkommunikation og fredagsprædiken. Samtidig ønsker redaktørerne at sætte principper og værdier til debat, som i diskussionen af islam ofte refereres til som danske såsom lighed, demokrati og tolerance. Den første hensigt med bogen udmønter sig i en række artikler, der fremstiller konkrete studier af, hvordan danske muslimer praktiserer og diskuterer islam, mens den anden hensigt udmønter sig i en diskussion af værdier i samfundet på et mere overordnet og principielt plan. Størst vægt tillægges den afsluttende del „udfordringer“ med hele fem bidrag. Denne del omhandler kun i meget begrænset omfang det at være muslim i Danmark, men omhandler principper for samfundets indretning, som udfordres ved muslimers indvandring til Danmark. Det er begreber som *dannelse*, *medborgerskab*, demokratisk *samtalerum* samt *religion* og dens plads i det moderne samfund. Det er samtidig overskrifterne på antologiens fire foregående dele, som mere direkte retter sig mod forskellige aspekter af det at være muslim i Danmark.

Det er endvidere redaktørernes hensigt at vise islams forskellighed, dvs. hvordan muslimer er forskellige, og hvordan de fortolker og efterlever religionen forskelligt. Det er ligeledes en pointe i mange artiklerne. I bogens første del om dannelse kritiserer Üzeyir Tireli forestillingen om „muslimsk børneopdragelse“ (forfatterens citationstegn), sådan som den kommer til udtryk inden for socialpædagogikken. Her hersker en dominerende forestilling om „muslimsk børneopdragelse“ som værende i modsætning til „dansk børneopdragelse“, hvor vesteuropæiske familier menes at have en individualistisk